

FERDINANDY GYÖRGY

Az anyai örökség

Anyámnak volt egy nagy, barna kartondoboza. A ruhásszekrényben tartotta, a párnahuzatok és a lepedők alatt. Fényképek voltak benne, dagerrotípiák. Régi iratok, oklevelek. Ott találtam meg a családfát, amit valamikor a negyvenes évek elején készített. Talán a válása idején jutott eszébe a múlt, de az is lehet, hogy az egymást követő zsidótörvények miatt kellett az ősöknek utánanéznie.

Engem egész életemben csak apám családja érdekelt. Ők sem igazán, hiszen magára hagyták ők is apámat. Csak azokat tartottam számon, akiket ott ismertem meg, az ágya körül, látogatónapokon.

Most mégis megpróbálom összeírni magamnak ezeket az ismeretlen ősöket. Talán segíteni fognak, hogy jobban megértsem anyámat. Lehet, hogy még az utódait is: messzireszakadt gyermekeimet.

1.

Ősapánk, Szabó János a múlt század elején született, vallása római katolikus, foglalkozása földműves. Feleségét, Czeto Annát Kassán vezette oltár elé. Ennyi az, amit ükapámról tudok.

Anna húsz éves volt, amikor fiúgyermeknek adott életet. Az ifjabb Szabó János 1850. augusztus 28-án jött a világra. Későn nősült, apja példáját követte: harminchárom éves, amikor eljegyzi Preiss Georg építőmester leányát, Erzsébetet.

Preissék 1800 körül települtek át a Felvidékre, Georg édesanyja, Anna-Margaretha Flohr még a bajorországi Rothenburgban született. Anna-Margaretha felmenőit Dr. L. Schnurrer, rothenburgi levéltáros találta meg. Johann Kilian Flohr és Maria Margaretha Vogel – napszámosok. Taglóhners – mondja egy 1795-ös okirat. A városi anyakönyvekben nem szerepel róluk régebbi adat.

Amikor néhány éve Rotherburgban jártam, Schurrer úr már nem élt. Kutatásainak írott nyoma tudtommal nem maradt. A város a ritka bajor települések egyike, amit nem tettek a földdel egyenlővé a szövetségesek. Eredeti állapotukban maradtak fenn a középkori központ és a városfalak. Ebben nyilván az is közrejátszott, hogy a vidéket elkerülték a nemzetközi vasútvonalak.

Németországot általában az autósztádákról veszi szemügyre az ember. Itt, Rithenburg körül azonban megvannak még a régi, kacskaringós országutak. Belterjes a gazdálkodás, trágyaillatot visz a szél, a dülőkön kocognak az igáslovak. Egy Geslau nevű faluban még nagyanyám vasárnapi húslevese: a velőcsont és a grízgaluska illata is megcsapott.

Preissék azonban kivándoroltak. Keleti irányban: Mária Terézia idején Kelet-európa volt a német napszámosok számára a Vadnyugat. Tény, hogy Johann Kilian és Maria Margaretha unokája már építőmester a Felvidéken. Az ifjabbik Szabó pedig elveszi feleségül a dédunokát, Lisbethet.

János is építőmester, Baumeister. A közös múltnál a közös szakma fontosabb.

A századvég nagy fellendülése idején az ifjú pár már a fővárosban él. Szabó Jánosról azt tartja a fáma, hogy ő építette fel a kőbányai Szent László templomot. A József körút 34-et mindenképpen, a család a későbbiekben már ebben a bérházban lakott. Dédapám kétlovas kocsin járta az építkezéseket. A fogat beállt az udvarra: a kapu tágas volt, „Salve!” – hirdette a küszöbön egy mozaikkockákból kirakott színes felirat.

A felvidéki földműves és a rothenburgi napszámos unokái száz évvel később megállapodott polgáremlők. A német múltból csak az augsburgi hitvallás maradt: János leszármazottjai ágottai evangélikusok.

És két árulkodó dagerrotípiát, Pesky és Gévy Watzner-gasse 14. szám alatti műterméből. Dédapám szép, komoly ember ezeken a barna képeken. Egyenesen a szemembe néz. Biztonság sugárzik róla, a kétkezi munkások nyugalma. Akkoriban még nem távolodtak el egymástól a kőfaragók és az építésszek, a kubikosok és a kőművesek.

1916-ban halt meg, röviddel harmadik fia hősi halála után. Jancsi tizennyolc éves volt, amikor elesett az első világháborúban.

2.

János és Lisbeth frigyéből négy gyermek született. Emília, majd Lajos, Béla, és Jancsi, a hősi halott. Róla sokat beszéltek a családban, Béláról pedig mindenki mélyen hallgatott. Építész akart lenni ő is? Vagy katonatiszt lett volna mégis? Volt Béla életében valami titok. Tény, hogy tönkrement, és főbelőtte magát. Egy polgárcsaládban megbocsájthatatlan mind a két dolog. Anyám megvetően mondogatta, hogy sehol se volt maradása. Hol a Gellért-hegyen, hol a Hűvösvölgyben lakott. A lényeg elvész, de egy-egy ilyen jelentéktelen részlet mindig megmarad.

Béla özvegyét már én is ismertem. A Mészáros utcában élt, egy kis földszintes házban, ahonnan a Déli pályaudvar kiterővágányaira nyíltak az ablakok.

Itt bújtunk el buszos váltótársammal, Bánó Ivánnal, 1956 decemberében. Hajnali ötkor kigördült a pályaudvarról a pécsi személy, mi pedig keresztülrohantunk a síneken. Akkor már igazoltattak bent a Déliben.

Böske és Béla házasságából egyetlen fiúgyermek született. Laci egyetemest végzett, és a népi írók táborához tartozott. A háború után letartóztatták, megjárta a pestkörnyéki internálótáborokat. 1954-ben szabadult, az utcán találkoztam össze vele. A nagy, erős fiúból kopasz, fogatlan emberke lett. De még ott, a Mészáros utca sarkán is a politikai helyzetről kérdezgetett.

1989-ben, a nagy változások idején, újra felkeresték őt a népiek. Tartott egy előadást, megünnepelték. Azután a szíve felmondta a szolgálatot. A temetésen a családból senki se volt jelen.

Sokkal többet kellene róluk beszélnem. Ünnepe volt, ha kijöttek a hegyre. De amíg Laci Recsken törte a követ, anyám és Böske még csak nem is találkozott. Nem értem ma sem: honnan ez a poroszos keménység, ez a már-már állati félelem? Sokáig azt hittem, hogy Laciék talán már nem is élnek. Azután jött 1956 decembere, és ők befogadtak. Megtanulhattam, hogy milyen rossz tanácsadó a félelem.

Böske néni már nem sokáig élt. Hiába érdeklődtem utána: még a halálhírére se küldték meg nekem.

Anyám tulajdonképpen csak egyszer: a negyvenes évek elején mutatott némi érdeklődést a Szabó-család iránt. Be kellett szereznie a keresztleveleket, a rokonságban gyakoriak voltak a német nevek. Első emlékeim közé tartozik egy kassai út. A Felvidék akkor tért vissza, a vasútállomásokon énekeltek az emberek.

Emlékszem, egy hosszú téren laktunk, a templom közelében. Napokon át kerülgettük a dóm épületét, noszogattuk a plébánosokat. Az út sikerrel járható, anyám büszkén lobogtatta az értékes okiratokat.

Útban hazafelé apám rokonsága várt minket a hidasnémeti pályaudvaron. Volt egy nagy ebéd, azután valamin összeveszték anyámmal, akit majd' szétfeszített a büszkeség, mióta igazolni tudta, hogy a galíciai Rosenthalék – római katolikusok.

3.

Anyám dobozában nemrég levelezőlap méretű fényképre találtam. Fiatal lány nézett rám a képen, olyan mágneses erővel, hogy nem tudtam levenni róla a szemem. Megrendítő volt ez a kép. Riadt, és mégis kihívó. Dacos és lágy, kemény és komoly. Félelmetesen nőies.

Valamikor így képzeltem el a lányt, akit szeretni fogok. Elkéstem, és most elfogott valami nagy szomorúság.

- Ez ki? - kérdeztem anyámat.

- Nagyanyád - felelte csendesén. - Tudod, hogy október 11-én született?

Nem tudtam. Az ötvenkettedik születésnapján jöttem a világra. Vannak ilyen véletlenek.

Az én emlékeimben - töpörödött öregasszony. Ősz haját laza kontyba fonja, talán csak a tekintete a régi: úgy néz rám, mint aki tud valamit, amit én még nem tudok. Halkan beszélt, emlékszem, és nem fejezte be a mondatokat.

A birodalma a konyha volt, a zsemlyegombócok, a gőzölgő, répa és zeller-illatú becsinált levesek. Amikor nagyobb lettem, észrevettem, hogy más családoknál a konyhának más, fűszeresebb illata van. Visszatérő emlékem, hogy be-

teg vagyok, és nagyanyám etet. A bögrémbe beleütött két langyos lágytojást, azután megsózta, kiskanállal összekeverte, és szelt mellé néhány kenyérrudat, – mint ő mondta: katonát – amivel mártogatni lehetett.

Máskor a nappaliban horgolt vagy kötött. Két sima, egy fordított! És a sor végén egy szem mindig leesett. Időről időre felállt, és mértéket vett rólam. Ilyenkor az orra hegyére csúszott a nagy, nehéz szemüveg.

Én fajankóztam. Egy cérnaorsóban négy apró szöget ütött az ember, és erre a keretre hurkolta a pamutot. De nagyanya horgolni is megtanított. Érmelegítőket készítettem, katonáknak. Mindez, mint látható, a negyvenes évek elején történhetett.

1944 karácsonyán voltam utoljára nála. Abban az évben délután volt a karácsony: este be kellett sötétíteni, nem lehetett meggyújtani a fán a fényeket. Elhangzott a Mennyből az angyal, megkaptuk az ajándékokat. Nagyanyám át-kísért a kerten, azután megfordult, és hazasietett.

Legközelebb már csak akkor láttam, amikor kiásták a romok alól a halottakat. Akkor is csak a hosszú, ősz haját, és a kockás plédet, amibe belecsavarták a holttesteket.

A sírását még ma is hallom. A találat reggel érte a házat, és nagyanyám a szomszédok szerint még este is sikoltozott. Velák István, egy nagykanizsai ember ment be érte. Későn: akkor már nem élt senki a romok alatt.

Hatvankét éves lett volna. Furcsa véletlen: hatvankét éves vagyok én is, amikor írom ezeket a sorokat.

Mindig sötét ruhákba öltözött. A köténye magába szívta a befőzések: a paradicsom és a lekvár illatát. Az emlékeimben nagyanyának számócaillata van.

A hangjára alig emlékszem. Pedig a sokszoknyás budaörsi asszonyokkal, akik spárgát vagy gombát árultak, sokáig elácsorgott a kertkapuban. Máskor kint áll a hóban, a tiszafa alatt, és eteti a didergő énekesmadarakat.

A fényképe, a szomorú fiatal lány, itt van az íróasztalomon. Szabó Emília, született 1883 október 11-én. Élt hatvanegy évet, vallása ágotai evangélikus.

4.

Későn ment férjhez. Az építőmester házában ő volt a nagylány: fel kellett nevelnie a kistestvéreket. Ezek nyilván zsarnokoskodtak, ő pedig színlelt kedvetlenséggel, dörzsölődve tette a dolgát. Ez a durcásság és ez a szüntelen sürgölődés később is a természetében maradt.

Tanítóképzőt végzett, de soha, egyetlen napig se tanított. A lányoknak akkoriban volt már képesítésük, de csak a legritkább esetekben űzték a foglalkozásukat.

1906-ban volt az esküvője. Vőlegénye, egy fiatal orvos, ugyancsak kassai családból származott. Erről az ágról keveset tudok. Hallottam róla, hogy volt valami Samu bácsi, egy földbirtokos, meg hogy Gyula Caracasban élt, és Tibor

elvette Szeleczy Zitát, a filmszillagot. De mindez nem tartozott ránk: csupa távoli, furcsa dolog volt, amin nagyapámék csak nevettek, és vonogatták a vállukat.

Szabóékkal se jártak tudtommal össze. Pedig a két család háttere sok mindenben hasonlított. Nagyapám dédszülei Bruckból, Burgenlandból kerültek át a Felvidékre. Van itt is egy magyar lány, Babocsay Anna, és egy szlovák ősanya. No meg a titokzatos Rosenthalék, akik Galíciából kerültek Budapestre, az ősök születési helye Jenikau, Hostacsov. A népes munkácsi rokonság, a Bernovics-lányok, Maca, Ilu és Mária, valami nagyon szép hímzett népviseletben jártak. Mert később ők is Pestre kerültek, talán Trianon után, de az is lehet, hogy még a háborúban.

Dédapám, a Műegyetem gépészmérnöke, a századfordulón Rejtőre magyarosított, a hagyomány szerint azért, hogy az egyetem első diplomása ne német nyelvű hallgató legyen. Róla nevezték el a győri szövőipari szakközépiskolát. A mellszobra sokáig az egyetem aulájában állt. Amíg csak a mindenkori mellszobrok sorsára nem jutott.

Első feleségemmel gyakran megfordultunk Bruckban. Amíg állt a vasfüggöny, nem egyszer Burgenlandban, a határ közelében töltöttük a nyarat. Az ősöket azonban hiába kerestem. Emlékszem, ülünk a Lajta partján, egy vendéglőben, amit a magyar koronához címzett a tulajdonos. Langyos, őszi nap, feleségem játszik a fiammal, én pedig böngészem a burgenlandi telefonkönyveket.

Kisgyerekkorom éveiben nagyapám sokat foglalkozott velem. Furcsának tűnik most így utólag, hogy pontosan róla csak ilyen keveset tudok.

Első emlékeim idején már elmúlt ötven éves. Erős volt, vidám és fiatalos. Emlékszem, egyszer megmutatta, hogy hogyan kell kezet mosni. Körömkefével, és úgy, hogy közben az ember kétszer szappanoz.

Valahányszor hazatért, első dolga volt, hogy kezet mosott. Ilyenkor vadul ugráltak a kézfejen az izmok. Sebész volt, egész életében véste, kalapálta a kőkemény koponyacsontokat.

Reggel ő kísért le az iskolába. Pontosán hét órakor háromszor hármat füttyentett kint az ablak alatt. Két füttyre mindig kvart lefelé, és lélegzetvételnyi szünet. Mint olvadás idején az első énekesmadarak.

Inkább kétkezi munkás volt, mint entellektüel. Akárcsak apósa, az építész. Egyetlen tanulmányát a csecsemőhalandóságról írta, abban is csupa józan, hasznos tanácsot ad. „A lélek pusztá léte – írja – nem emeli ki az anyagból az embert. Az embernek először jó állatnak kell lennie ahhoz, hogy jó ember legyen.” Az idézetben az öregúr mindenestől benne van.

Sokat tanultam tőle. Példának okáért, a rendhez, a pontossághoz való ragaszkodásomat. Nagyapáéknál minden nap pontosan délben volt az ebéd. Az ablakon beömlött a harangszó, amikor nagyanyám kimerte a tányérokba a levest. Ebéd után a professzor lepihent. Nagyanya ráterítette a plédet, amibe ké-

sőbb belecsavarták a halottakat. Harminc perc múlva nagyapa felállt, és útnak indult a belvárosba, a magánrendelésre, ahol délután fogadta – mint mondta – a pácienseket.

Jómódú ember hírében állt. A kertet ő vette fenn a hegyen, és volt két bérháza lent a városban is. A háború után persze mindez elveszett. Én csak a Vörösmarty utca negyvennégy bét sajnálom. A házat, ahol születtem. Pontosabban, ahová hazavitt a Győri útról apám. Egy napon a házmesterék fiával, Réti Karcival, aki nemrég még a negyvennégy ában lakott.

5.

Nagyapámnak két öccse volt: Jenő és Gyula. Jenő, a bíró, a Margit körúton lakott. A felesége is Margit volt, az én fejemben mindig összefüggött ez a két dolog. 1951-ben kitelepítették, napszámos volt Mezőberényben, és a Kún utcai kiegészítő kórházban halt meg. Volt egy fia, a Duci, de vele kihalt a család. Finom, csendes emberek voltak, engedelmesen elpusztultak, amikor a polgárság rendeletileg eltöröltetett.

Gyula belga asszonyt hozott a házhoz, két lánya született, Cica és Ninette. A trencsényi belga textilgyárban dolgozott, és a budapesti Ford képviselőn. 1945-ben Nyugatra menekültek, nem volt nagy kockázat: a Ford gyár alkalmazta őt Kölnben is.

1956 után Strasbourgban tanultam, Köln közelében, de felkeresni őket eszembe se jutott. Igaz, hogy ők is meglátogathattak volna a táborban, ahol éltem: a német autóutak kétirányúak.

Az esküvőm előtt írtam egy levelet Gyula bácsinak. Kedvesen válaszoltak, elmentem, hozzájuk, 1958 márciusában náluk töltöttem két napot. Gyula is vidám, jóhumorú ember volt, mint nagyapám. A feleségét már rég eltemette, ő pedig Ninette-el élt. Persze ez így nem egészen igaz. Ninette a Ford igazgatójához ment feleségül, villájuk volt Marienburgban, az öregúr pedig egy közeli bérházban lakott. Később ebben a házban szállásoltak el engem is, mert Ninette biztatására én is a gyárban kezdtem el vadnyugati pályafutásomat.

Volt ebben a kölni kiruccanásban valami nagy félreértés. Ninette-ék befogadtak egy menekültet. Munkát adtak neki és szállást, egy cselédszobában, a tető alatt. A konyhában, a személyzettel ettem, nem szenvedtem hiányt semmiben. Idővel még karriert is csinálhattam volna a gyárban, ügynök lehettem volna én is, mint Gyula bácsi, mire megkaptam volna az állampolgárságomat.

A hiba az volt, hogy két évvel 56 után én már régen nem éreztem menekültnek magam. Strasbourgban tanári diplomát szereztem, már megjelentek első közleményeim. A feleségem polgárlány volt: azt képzelte szegényke, hogy legalábbis aligazgatónak hívott meg a kölni Ford üzem. Én pedig talpig olajos munkaruhában töltöttem az akkumulátorokat.

Igaz, hogy munka után tanultam a gyárban: már az első időkben elvégeztem egy gépkezelői tanfolyamot. Clo számára azonban ez is csak annyit jelentett, hogy napi tizenkét órát dolgozom.

Egy szó mint száz, számunkra nem karrier, hanem visszaesés volt a kölni kaland. Ott, Kölnben jöttem rá, hogy nagyapám precíz, céltudatos élete csak azért volt elviselhető, mert szolgálat volt. Szenvedők vették körül őt, betegek. Gyula bácsiék más fajta voltak. Nem érintette őket a háború, a pusztulás, mindegy volt, hogy Trencsénben, Kölnben vagy Budapesten éltek, mindenütt a világ legtermészetesebb módján ők voltak a győztesek.

Én pedig a vesztesekhez húztam már akkor is. Nem az áldozatokhoz, hanem azokhoz, akik félreállnak. Akik kinevetnek minden görcsös igyekezetet. Huszonkét éves voltam, kerestem a világban a helyem.

Nagybátyámék rossznéven vették, hogy visszamentem Franciaországba diáknak. Csak én éreztem úgy, hogy elmúlt a fejem felől valami veszedelem.

Ninette-et legközelebb húsz év múlva láttam. Az olasz Alpokban élt, visszavonultan, csendesén. A kölni kalandról nem beszéltünk. Akkor már befutottam én is: száműzött író voltam és tanár egy apró trópusi szigeten.

Ez lett volna Gyula bácsiék családja. Tulajdonképpen hálás vagyok nekik. Tudták, hogy honnan jövök, és mégis, vállalták a kockázatot, megpróbálkoztak velem.

Néha még eszembe jut: Rothenburg ott volt, Köln közelében. Visszamehettem volna oda, ahol Johann Kilian és Maria Margaretha művelték a földjüket.

6.

Az én időmben Emília három testvéréből kettő már nem élt. A harmadik, Lajoska, viszont túlélte az egész családot. Nagy, medve ember volt, kuglifejű, másfélmázsás, kétméteres. Az első felesége, Emma, a Vígszínházban volt ruhatáros a háború után. Micsoda emlék! Ha élne még, több mint száz éves kellene legyen.

Lajoska építész volt, mint az apja. Valaki azt mesélte róla, hogy ő tervezte a világhírű Ferdinand hidat. Életem nagy csalódása volt, amikor megláttam ezt a vasúti felüljárót, amiből csak a családi legenda csinált hidat.

Az első világháború után Lajoska kivándorolt. Argentínában élt 1920 és 33 között, Buenos Airesben, a mai Belgrano környékén bérházakat épített. Megnősült másodsor is, apróhirdetést tett fel egy pesti lapban, és nem sokat tekerőzött: kivítette az első lányt, aki jelentkezett.

Tőle, Edittől, két gyereke született. Közben a vállalkozás felvirágzott, nyilván a legjobb úton voltak ahhoz, hogy argentinokká váljanak. Azután egyszerűen csak mégis visszajöttek. Hozták magukkal a két spanyol anyanyelvű gyereket.

Akkoriban kezdődtek a zsidóüldözések, Edit felvarrta a sárga csillagokat. Nem tudom, ki bújtatta őket, de 1945 tavaszán már nálunk laktak, a hegyen. Lajoska, Edit és Kiki, mert Bubit, a nagyfiút elhurcolták a németek.

Festői család volt. Minden nap másképp szólították egymást. Emlékszem, egy időben Edit néni a Kázmér, Kiki pedig az Eper névre hallgatott. Veszekedni pedig csak spanyolul veszekedtek. Mint a cigányok! – mérgelődött anya.

Lajoska tántorogva jött haza minden este, és az asszonyoknak hol vágott virágot, hol pedig francia krémest hozott. Ha nagyon beivott, Edit nem engedte be őt a lakásba. Ilyenkor ült a küszöbön, és zokogott. A süteményt azért megettük, akkoriban még éhezett az ország, a francia krémes ínycséségnek számított.

Kiki szép lány volt, de súlyos beteg. Van valami zavaros emlékem, sikoltozás és suttogás keveréke, mintha megerősakolták volna őt az oroszok. Az utcán élt egy sovány fiatalember, Pappvár Kornél egyetemi hallgató. Ő vette el feleségül néhány hónappal a történetek után. Kikire szülés közben rájött egy roham, az ápolók vizes lepedőbe csavarták, mellhártyagyulladásban halt meg szegény, alig tizenhatévesen.

Nem sokkal később Bubi, a nagyfiú is megérkezett. Az ingolstadti kórházban mentették meg az életét, elmesélte, hogy írt Buenos Airesbe, és hogy a keresztanyja hívta. Végül is argentin állampolgár volt, ha ugyan akkor az ilyesmit igazolni lehetett. Csakhogy hát hívta őt haza Edit néni is. Így azután Magyarországra szállította a Vöröskereszt.

Lajoska viszont küldött egy belga képeslapot, amin pisál egy meztelen gyerek. Argentínába szeretett volna visszamenni ő is, de nem volt pénze hajóra, és nem kapott kivándorló vízumot. Évekig Oostendében lebzsel, a kikötőben várta a hajót. 1962-ben halt meg, hihetetlen! Közben én is jártam Belgiumban, nem is egyszer, még a Heizel-stadionba is átkocsikáztam, ha Brüsszelben játszott a magyar válogatott. De az, hogy Lajoskát éppen ott keressem, eszembe se jutott.

Így halt ki a Szabó-család. Gonosz világ volt, de mégis! Az elszántság hiányzott volna belőlük? Igyekvő, dolgos ember volt valamennyi, és mégsem tudták üstökön ragadni a sorsukat.

7.

A folytatás – Emília egyetlen lánya, anyám. Benne Preiss Lisbethnek és Szabó János építésznek méltó leszármazottja lett. Az ő élete azonban inkább újrakezdés volt semmint folytatás. Körülötte a háborúk elnyelték a régi nagy családokat. Anyám kalauznő volt, és gyári munkás, télen pedig hányta a havat fenn a Svábhegyen. De megmentette a házat és a kertet. Mi pedig iskolába jártunk. Átvészeltük az ötvenes éveket.

Élete alkonyán egyre kevesebbet beszélt, és a rádióban is csak németül hallgatta a híreket. Mégsem vágyódott el a helyről, ahol született. Ő volt az egyetlen a családban, aki hosszú élete során soha, még véletlenül se hagyta el Budát: a Német-völgyet és a Sashegyet.

Nem volt se sznob, sem entellektüel. De szerette a szépet. A természetet, a madárdalt. Emlékszem, fiatalkorában énekelt, később pedig, egy nyugdíjas társulatnál, eljátszott valami nem is könnyű szerepet. Valaha verseket olvasott. Ady és Szabó Lőrinc sokáig ott voltak az ágya fejenél, ahol később egy cipősdobozban őrizte a gyógyszereket.

Gyakran elgáncsolták, és könyörtelenek voltunk mi is, gyerekek. De anyánk konok volt. Mindig újra meg újra felállt. Vad volt és kegyetlen, ha kellett, mégis élt benne valami nagy, kétségbeesett szeretet. Hol egy kutyára, hol a madarakra pazarolta, azt hittük, hogy nem is szereti az embereket. Pedig csak nem tudta kimutatni, milyen kár! Sokáig biztos voltam benne én is, hogy anyám nem szeret.

Most utólag már csak a tények beszélnek. Szabó János és Preiss Lisbeth unokája kis híján évszázadon át uralkodott a régi kert közepén, a Hegyen.

A múltból mindenkiben tovább él valami. Őcsém néha nagyapánkra hasonlít. Ha tesz-vesz a kertben, vagy amikor a bajusza alatt mosolyog. Kishugom birodalma is a konyha, a répa és zeller illatú becsinált levelek. Neki is lett egy kedvenc unokája, akinek átviszi a szomszédba az édességeket.

Ami engem illet, mindig úgy képzeltem, hogy apámra – és csak apámra! – hasonlítok. Pedig életem folyamán hányszor éreztem már budai polgárnak magam! Nekem lett először idegen feleségem Gyula bácsi után, és én is visszajöttem az Újvilágból, mint szegény Lajos.

És hát szomorú ember lettem én is. Még akkor is, ha anyám makacsságával titkolom.

*

Este van, játszom nagyanyámmal. Összetoljuk a székeket, rájuk borítjuk a plédet. Ülök a sötétben, vezetem a botcsinálta járművet.

Emlékszem, azt szerette volna, hogy építész legyek. Ha megkérdeztek, hogy örömet szerezzek neki, ezt feleltem én is. Ilyenkor egy kicsit megrázta a fejét, és büszkén, hitetlenkedve rámnevetett.

Nem lett belőlem építész, Emília. Nem kőből: alanyból-állítmányból építtem a könyveket. Ezt a metrikus teret, itt a trópuson, például csak neked.

Tudatom veled, hogy tegnap megállt előttem Jorge-José, a dédunokád. Egy kis bennszülött: neki is olyan dacos és lágy a szeme, mint neked. Megállt előttem, és azt mondta: apa, én építész leszek! Nekem pedig te jutottál az eszembe. Hitetlenkedve nevettem én is. Kezdődne minden előlről? És ha igen? Mi más dolgunk lenne a világban?! *Egy máglya üszkén. Hangyaszorgalommal.* Ahogy lehet.